

МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ РІДНОЇ МОВИ

У законі і на практиці

73 % українців вважають українську мову рідною. 53 % громадян нашої країни спілкуються вдома переважно українською, 29 % – російською. Про це свідчать результати моніторингу волонтерів «Простору свободи» та ініціативи «Навчай українською».

66 % українців вважають, що держава має сприяти подальшому втіленню закону про мову в усіх сферах, не поділяють цієї думки 20 %. Підтримка закону про мову переважає в усіх регіонах України – від 88 % на Заході до 53 % на Півдні.

Яка ситуація на ТБ і радіо?

Дві третини українців вважають, що частка української мови на телебаченні має становити не менше 75 %. Саме така квота встановлена законом, однак на практиці другий рік поспіль в українському телепросторі зростає присутність російської мови.

Частка української мови в прайм-таймі шести провідних телеканалів, що почала знижуватися ще минулого року, у жовтні 2020 впала до 41 %. Натомість суто російськомовні програми минулого місяця становили 46 %. Тобто телеканали все більше нав'язують суспільству російську, ігноруючи або обходячи норми закону про телебачення та радіомовлення.

Російська мова цілком домінує і в українському інтернет-просторі. Наприклад, у Києві частка використання української мови в соцмережах становить лише 16 %. Тільки в 4 областях українська мова трохи переважає російську в соцмережах.

Натомість на радіо цілком домінує українська. Навіть на регіональних радіостанціях 54 % усіх пісень і понад 90 % ведення передач – українськомовні.

А що зі сферою послуг

Моніторинг кафе та ресторанів у 26 містах (усі обласні центри, крім окупованих, а також Кривий Ріг, Маріуполь, Краматорськ та Северодонецьк) виявив, що лише 43 % закладів харчування мають українську вивіску, що трохи більше ніж минулого року. Частка закладів, де є меню українською мовою за рік стрімко зросла з 75 до 88 %. Зріс (до 58 %) і відсоток персоналу, який обслуговує українськомовних клієнтів українською мовою (як це і передбачено в законі про мову).

Проте часто ігнорують закон у громадському транспорті. Так, у 36 % випадків українськомовних пасажирів обслуговують російською мовою в міському пасажирському транспорті, а в міжміських автобусах у 31 % випадків.

«Для докорінних змін на краще і забезпечення повноформатного функціонування української мови в усіх суспільних сферах потрібні тривалі об'єднані зусилля держави та громадянського суспільства», – відзначають автори дослідження.

А як має бути?

Мовний закон в Україні набув чинності 16 липня 2019 року. Якщо коротко – він закріплює, що єдиною державною мовою в

Україні є українська і вона обов'язкова для органів державної влади та публічних сфер на всій території держави.

Відповідно до закону, державна мова має використовуватися в освітній та медичній сферах, у трудових відносинах та у сфері обслуговування споживачів, а також у публічних заходах, рекламі та інших сферах. Крім того, закон зобов'язує посадовців володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків. Дія цього закону не поширюється на сферу приватного спілкування та здійснення релігійних обрядів.

Джерело: shorturl.at/ltyMX

* * *

Ніжин став першим містом в Україні, де затвердили Програму підтримки української мови «Сильна мова – успішна держава». Відповідний проект рішення 4 лютого одноголосно підтримали депутати в сесійній залі Ніжина. На сесії був присутній Уповноважений із захисту державної мови, народний депутат України VIII скликання Тарас Кремень. Також Тарас Дмитрович завітав у НДУ імені Миколи Гоголя. Обговорювали головні тенденції розвитку вищої освіти та філологічних спеціальностей.

ДИСКУСІЇ

Чи важко бути українцем в Африці?

Дослідження «Українці Південно-Африканської Республіки: суспільство, ідентичність, майбутнє», що її здійснив колектив Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою за ініціативи української громади в ПАР, є черговим кроком у реалізації масштабного проекту МІОКу щодо вивчення міграційних процесів з України і складається з наукового та культурно-просвітницького компонентів. У цьому опитуванні команда науковців застосувала якісну методологію – глибокі інтерв'ю з українськими мігрантами в ПАР.

До нас приєднались учасники з 30 країн на платформі Zoom та під час онлайн-трансляції у Facebook. Запис заходу доступний за покликаннями: [Facebook: https://www.facebook.com/MIOK.LVIV.UA/videos/803333807111240](https://www.facebook.com/MIOK.LVIV.UA/videos/803333807111240)
[Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=x5v4P7KwGvw](https://www.youtube.com/watch?v=x5v4P7KwGvw)

Оксана П'ятковська, заступниці директорки МІОКу, яка була модераторкою заходу, наголосила на вагомій ролі дослідження українців у ПАР не лише для нашого інституту, а й для ширшого кола аудиторії: «Ми вперше порушуємо тему української міграції до Африки в широкому науковому та інформаційному просторі, адже здебільшого всі розглядають африканські країни як місця походження, а не призначення міграції».

Олег Матвійків, перший проректор НУ «Львівська політехніка», привітав учасників, зосередившись на важливості досліджень міграційних процесів: «Міграція – це закономірний процес, із яким необхідно працювати максимально ефективно та різносторонньо, тому наш виш сприяє ініціативам не лише у сфері дослідження цього питання, а й формування комунікативних майданчиків, де б українці з різних країн могли обмінюватись ідеями, озвучувати спільні потреби, інтереси, а також, знаходити однодумців».

Роман Шепеляк, керівник департаменту міжнародної технічної допомоги та міжнародного співробітництва Львівської ОДА, висловив захват мігрантами, що формують молоді громади на континенті, який не часто розглядають як місце проживання українців: «Українці в Африці – це порівняно новий сегмент української діаспори, але ми не сумніваємося в тому, що то високоосвічені, добре мотивовані та соціально активні громадяни, котрі всіма силами зберігають своє коріння та духовні скарби нашої Батьківщини. Тому ми з великим захопленням сприймаємо ентузіазм і здатність їх до самоор-

ганізації, до згуртованості цих наших українських громад на далекому континенті».

Наталія Пошивайло-Таулер, регіональна віцепрезидентка Східної, Південної та Південно-Східної Азії, Океанії та Африки Світового Конгресу Українців (Австралія, Мельбурн), привітала учасників заходу, акцентувавши на єдності SKU та українців ПАР, а також на значенні відкритого віртуального простору для українців у різних країнах. Команда МІОКу (у складі провідної соціологині Вікторії Гойсан, наукового співробітника Юрія Марусика, соціологині Христини Жилич, заступниці директорки Оксани П'ятковської) презентувала результати дослідження. Вони стосувалися таких тем:

- типовий портрет українця та українки в Південно-Африканській Республіці;
- причини та особливості міграції, а також процес і наслідки інтеграції українських мігрантів у ПАР;
- ідентичність українських мігрантів і їхніх дітей у Південно-Африканській Республіці;
- запити українців у ПАР до громадського сектору;
- способи та канали зв'язку українців ПАР з Україною;
- бачення особистого майбутнього опитаних і їхніх дітей, а також перспектив розвитку української спільноти в ПАР.

Вікторія Гойсан охарактеризувала соціально-демографічні особливості українських мігрантів у ПАР, розповіла про методологію, якою послуговувалися

в дослідженні, почавши виступ із пояснення, для чого Інститут проводив презентоване опитування: «Метою дослідження було з'ясувати особливості українських мігрантів у ПАР для виявлення потенціалу співпраці між Україною й українцями в Південній Африці. Саме тому наша команда підготувала рекомендації для державного, громадського та інших секторів, про які ви почуєте згодом».

Юрій Марусик, зосередившись на питанні інтеграції українців у суспільне середовище українців, що проживають у ПАР, зробив висновок, що ця країна є дуже своєрідним місцем призначення для українських мігрантів із низкою проблем у сфері безпеки та з постколоніальним вантажем, упоратися з яким покликана система «позитивних дій». Утім, у розповідях опитаних помітною є й характеристика суспільства ПАР як різноманітного, толерантного та відкритого до мігрантів. До його особливостей вони можуть призвичаїтися й ефективно інтегруватися, що значною мірою залежить від активності самих українців у ПАР.

Любов Абрамова

Христина Жилич окреслила роль ідентичностей (національної, мовної, культурної, релігійної) у становленні та збереженні української громади в ПАР. Серед опитаних саме національна ідентичність виявилася найстійкішою до трансформації. Відповідно найпоширенішою серед опитаних була українська ідентичність. Однак соціологиня наголосила, що в деяких респондентів виявлялися трансформації національної ідентичності. Зокрема, йдеться про змішану українсько-південноафриканську ідентичність, притаманну тим респондентам, котрі мігрували наприкінці 1980 – на початку 1990 років, та південноафриканську, що спостерігається не в самих респондентів, а в їхніх дітей (тих, хто там народився чи проживав змалку).

Оксана П'ятковська узагальнила запити проінтерв'юваних мігрантів до громадського сектору, представила особливості зв'язків між українцями в ПАР та Україною, описала життєві стратегії респондентів на майбутнє та озвучила основні рекомендації, що б дали змогу перетворити цю онлайн-подію на «простір спільного зростання». Зокрема, заступниця директорки звернула увагу на запити з боку опитаних щодо візової лібералізації й укладення угоди про вільну торгівлю між двома країнами, а також створення доступніших умов для голосування українців, які проживають у ПАР.

Після презентації дослідження розпочала роботу панельна дискусія, де запрошені гості змогли обговорити отримані результати.

Степан Сус, голова Пасторально-міграційного відділу Патріаршої курії УГКЦ, окреслив обсяг багаторічної виконаної роботи (зокрема, з боку Владика Йосифа Міляна) для можливості відрядити священника в ПАР. Владика зазначив, що пандемія є тимчасовою перешкодою, що призупинила цей процес. Окрім того, голова ПМВ наголосив на важливості взаємодії з місцевою Католицькою Церквою, що підтримуватиме українців у ПАР задля задоволенні їхніх релігійних потреб.

Любов Абравітова, Надзвичайний і Повноважний Посол України в ПАР, тепло відгукнулася про українську грома-

ду. Вона висвітлила питання перспектив лібералізації візового режиму й угоди про вільну торгівлю, а також торкнулася надзвичайно важливого питання транспортної логістики між нашими країнами. Крім того, пані Посол зосередила свою увагу на проблемі реалізації виборчого права українців у ПАР та наголосила на необхідних складниках у цьому процесі: чисельності мігрантів на консульському обліку, активності Посольства, змін в українському законодавстві.

Ганна Гопко, народна депутатка України VIII скликання, голова Мережі захисту національних інтересів АНТС, поділилася досвідом роботи у Верховній Раді України у сфері формування зовнішньої політики щодо країн Африки та наголосила на важливості співпраці з країнами цього континенту, зважаючи на ширший контекст діяльності України на міжнародній арені, зокрема з погляду підвищення сталості, інституційності та стратегічної продуманості цього процесу.

Дзвінка Качур, голова Української асоціації в ПАР, подякувала МІОКУ за дослідження, що дасть змогу розповісти про українців Африки, адже це питання залишається «Тerra Incognita», й окреслила основні напрями роботи Асоціації не лише у сфері підтримки українських мігрантів у Південно-Африканській Республіці, а й у налагодженні зв'язків між нашими країнами. «Здійснене дослідження показує, що діяльність активістів організації дійсно потрібна спільноті українців», – наголосила голова Асоціації.

Ірина Ключковська, директорка МІОКУ, висвітлила мотивацію роботи над напрямом дослідження українців у ПАР і наголосила на важливості набуття суб'єктності української мігрантської спільноти: «За наявності ефективного розвитку, громада має всі передумови, що дають можливість бути самостійним гравцем і в поліетнічному середовищі, яким є ПАР, і в українському діаспорному світі, і у взаємодії з органами державної влади країни походження та перебування.

Юрій МАРУСИК

ЮВІЛЕЇ

Здійснена інтелектуальна Україна

100 років тому серед вищих навчальних закладів світу з'явився ще один – Український Вільний Університет. Це перший український університет, що діяв за межами України.

Організаторами приватного українського вишу були професори та студенти, письменники та журналісти, котрі після поразки українських визвольних змагань 1917–1921 рр. опинилися на еміграції.

Серед них були: О. Колесса, М. Грушевський, І. Горбачевський, Д. Антонович, С. Дністрянський, Д. Дорошенко, С. Смаль-Стоцький, Б. Старосольський, С. Рудницький, А. Яковлів, І. Огієнко, Н. Полонська-Василенко та багато інших.

Україна, що на той момент не відбулася на своїй етнічній території, здійснилася у Відні 17 січня 1921 року заснуванням УВУ. Цього ж року університет перенесли до Праги. Празький період, що тривав 24 роки, завершився з приходом радянських військ. Трагічно склалася доля ректора Августина Волошина, котрий відмовився від переїзду до Німеччини. Його разом з інши-

ми професорами схопили енкаведисти. Та все ж частині діячів УВУ, котрі 1945 року опинилися в Мюнхені, вдалося відновити діяльність університету. А вже через п'ять років відбулося офіційне визнання наукових ступенів УВУ Баварським міністерством освіти. Тоді важливу роль відіграв ректор Вадим Щербаківський, відомий історик та археолог.

На час створення в УВУ було два факультети – Філософський та Права і Суспільних наук (сьогодні Державних та Економічних наук). 2000 року відкрили факультет Україністики. А 2016 року на базі факультету Державних та Економічних наук було розроблено нову міждисциплінарну програму «Міжнародні відносини».

Упродовж свого існування університетська діяльність на факультетах насамперед стосувалася питань пов'язаних з Україною. Університет був покликаний врятувати свою спадщину, зберегти свою ідентичність, вільну українську науку, що б не піддавалася політичним впливам.

Сьогодні скарбом УВУ є бібліотека, що визнана найважливішим джерелом україністики в німецькомовному світі. Її фонди налічують понад 30 тисяч книг та періодичних видань. Серед них діаспорні видання, що були надруковані за межами України, таборова колекція газет і журналів, зібрана з таборів переміщених осіб, видання УВУ, починаючи з 1921 року.

Не менш цінним є й архів університету. Зокрема: архіви українських організацій у Німеччині (матеріали уряду УНР в екзилі), особові архіви видатних діячів, тематичні колекції документів (матеріали про Голодомор 1932–1933 рр., збірка документів про дисидентів, колекція з історії українського мистецького життя 1930–1990-х рр., автографи та багато ін.). Також в архіві УВУ є унікальна колекція історичних карт, фонозаписів, кіноматеріалів та фотографій.

Свого часу в УВУ навчалися або захистили докторські роботи Олег Ольжич, Емма Андіївська, Юрій Шевельов, Євген Свєрстюк, Дмитро Степовик, Сергій Квіт.

Український Вільний Університет продовжує поєднання традиційних цінностей і сучасних методів викладання. Студенти мають можливість поглиблювати свої знання, здобувати міжнародну кваліфікацію, вдосконалювати знання іноземних мов, а також – розширювати свій світогляд та бути промоутерами української науки в Європі. І це завдяки професіоналізму викладачів із США, Європи та України. Серед останніх варто згадати Марію Пришляк, Ярослава Грицака, Тамару Гундорову, Ярославу Мельник, Богдану Крису, Олега Павлишина, Оксану Кісь та інших.

Василь КМЕТЬ, директор Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка

Зліва направо: Е. Андіївська, Л. Тарнашинська, І. Кошелівець, Л. Рудницький

Український Вільний Університет – відомий, авторитетний заклад освіти. Свого часу його професором був уродженець Чернігівщини Ігор Васильович Качуровський (1918–2013), лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка (як іноземний номінант). Співпрацював у роки незалежності з Ніжинським державним університетом імені Миколи Гоголя, Києво-Могилянською академією. Побував у місті Ніжині, селі Крути Ніжинського району на Чернігівщині. В Україні опубліковані його наукові праці, репортажі на радіо «Свобода», поетичні збірки, мемуарні згадки.

Помер Ігор Васильович у місті Мюнхені. Похований за заповітом у селі Крути, де він провів дитячі роки. 2018 року святкували 100-річчя від дня народження І. В. Качуровського в Україні. У ювілейних заходах узяв участь його син Леонардо Аріан, дослідниця творчості І. В. Качуровського Олена Бросаліна, котра слухала його лекції, а пізніше викладала в Українському Вільному Університеті, а також науковці, викладачі, музеєзнавці, педагоги, земляки патріота України.

Михайло САВЧЕНКО, заступник директора з навчально-методичної роботи Київської гімназії східних мов № 1, крютянин

ОСВІТА

Ніжинська інновація в канадському проєкті

та директор загальноосвітньої школи № 4 Олег Манойленко.

Педагогічний конкурс, започаткований 15 років тому, є щорічним. Здійснює його Українсько-канадська Фундація «Україна-діаспора» й кафедра педагогіки та психології ЧОШПО ім. К. Д. Ушинського. Він відбувається тільки на Чернігівщині й залучає всі можливі напрями розвитку української освіти. А серед конкурсних аспектів враховується інноваційний характер поданих учителями проєктів;

Сертифікати переможців XV українсько-канадського конкурсу освітніх проєктів фонду професора Ореста Цапа в Чернігівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського отримали двоє освітян з Ніжина. Це директорка закладу дошкільного виховання № 13 «Берізка», заслужений працівник освіти України Наталія Примушко

особлива увага приділяється розробкам, створеним у напрямі сучасних технологій, методик і технік навчання та виховання дітей. Увага звертається й на практичність матеріалів, що передбачає можливість їхнього залучення іншими вчителями, реалізації в учительській практиці.

Незмінним меценатом, натхненником, патріотом цього заходу є професор освітніх технологій Манітобського університету з міста Вінніпег Орест Цап. Українця, народженого й вихованого за океаном, цікавить життя далекої прабатьківщини, звідки родом його мама. Він переймається новітнім розвитком освіти в Україні, його турбують професійні пошуки та здобутки наших педагогів.

У журналі «Наш український дім» (число № 1, 2021 р.) публікуємо проєкт-переможець «Мистецтво, зіткане з любові».

І шведською, і українською...

Українську мову як шкільний предмет невдовзі зможуть вивчати в місті Гетеборг, що у Швеції. Усі зацікавлені повинні звернутися до школи, де навчається дитина, та написати відповідну заяву. Вивчення рідної мови є одним із шкільних предметів (вивчається за бажанням), за який діти отримують оцінки. Про це у фейсбучі повідомило Посольство України у Швеції.

Перша група починає навчання невдовзі. Нові заявки приймаються, – мовиться в повідомленні. Форма заяви доступна на сайті Української громади в Гетеборзі. Аби в місті з'явилась українська мова в школах, потрібно щонайменше п'ять заяв на комуни.

Що відомо про українську громаду в Гетеборзі? Її мета – створення соціальної платформи, що надає українцям, котрі проживають у Гетеборзі та регіоні, можливість підтримувати зв'язок одне з одним. Громада організовує заходи, що допомагають шведській спільноті ознайомитися з українськими традиціями. А також бере активну участь у соціальних проєктах, націлених на молодь європейських країн. До слова, Гетеборг – друге за величиною місто Швеції, розташоване на західному узбережжі.

Джерело: shorturl.at/wBDP6

У Гоголівському літературному гнізді

Як показує практика Ніжинської вищої школи, культурне життя пульсує не тільки в столиці чи мегаполісі. Красномовним свідченням цього стала Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Літературна творчість представників Ніжинської вищої школи: гуманітарний дискурс». В онлайн-просторі зібралися науковці з Ніжина, Глухова, Полтави, Рівного, Чернігова, Переяслава-Хмельницького, Івано-Франківська, Вінниці. Вони досліджують творчість М. Гоголя, Є. Гребінки, Л. Глібова, В. Забіли, О. Плюща, А. Мойсієнка, В. Абузярова, А. Шкуліпи, О. Забарного, О. Печорної, А. Малігон та інших.

Ми маємо кілька генерацій українських літераторів, які свого часу були вихованцями Ніжинського вишу. У підготовці творчої молоді значну роль відіграє літературна студія. Тут панує культ творчості та духовної свободи. Наставниками літ-студійців були: Д. Королевич, Д. Наливайко, П. Сердюк, О. Астаф'єв, О. Гадзінський.

На сьогодні, як зауважує доцент кафедри української літератури, методики її навчання та журналістики О. Забарний, 196 випускників Ніжинської вищої школи стали членами Національної спілки письменників України. Цей факт є беззаперечним свідченням тягlosti літературного процесу в Гоголівському виші.

Керівник Гоголезнавчого центру НДУ ім. М. Гоголя, головний науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України П. Михед актуалізував питання культурно-історичного осередку, або культурного гнізда. Він вважає, що необхідно розробити періодизацію розвитку наукового та літературного осередків у НДУ ім. М. Гоголя, основою для якої може стати зміна навчальних інституцій нашого вишу.

Взагалі, інтерес до літератури певного локусу був обумовлений урівноваженням відносин столиці та регіонів, раніше ж існувала жорстка ієрархічна вертикаль, вона виразно простежувалася в Російській імперії, до складу якої входила підневільна Україна. Увага була прикута до

Москви, ба більше, потрібно було писати виключно російською мовою, щоб мати статус, посаду та визнання. Можливо, ці обставини і зробили Миколу Гоголя «гривним дитям української зради»?!

Лише у 80-ті-90-ті роки ХХ століття з'являється інтерес до регіоналізму. Увага до провінції була обумовлена такою літературознавчою тенденцією як семіотичні студії, що породило дослідження тексту певного локусу. У зв'язку з цим виникає цілком логічне питання, що озвучує Павло Володимирович: чи маємо ми ніжинський текст у літературі? У нас є твори Миколи Гоголя, Євгена Гребінки, Пантелеймона Куліша, що безпосередньо або опосередковано пов'язані з Ніжином.

Цю думку розвинули кандидатка філологічних наук, доцентка НДУ ім. М. Гоголя Н. Жаркевич та кандидатка філологічних наук, провідна бібліограф Гоголезнавчого центру нашого вишу О. Костенко. Науковці дослідили ніжинські враження Є. Гребінки в автобіографічній повісті «Записки студента».

Вплив Гоголя на літературу загалом специфічний. Його творчість багатогранна, він популярний і в літературі реалізму другої половини 19 століття, і в літературі модернізму. Гоголівський інтертекст можна знайти в багатьох письменників, це стало темою для дослідження, кандидатки філологічних наук, доцентки кафедри української мови, літератури та методики навчання факультету філології та історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Н. Медвідь. Своєю чергою Я. Пахай, студентка V курсу філологічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету, порівняла особливості романів Миколи Гоголя та Івана Франка.

Професор Михед пропонує залучати студентів до проблеми вивчення літературного осередку Ніжинського вишу. Так, для аспірантки кафедри української літератури, методики її навчання та журналістики Навчально-наукового інститу-

ту філології, перекладу та журналістики НДУ ім. М. Гоголя Н. Івахно, конференція стала спонукую для дослідження творчості Андрія Кокотюхи. Але лакун ще багато, адже період Історико-філологічного інституту зовсім не досліджений, також складна ситуація з радянською добою. Варто розробити хроніку літературних подій, не завадить відродити видання буклетів, присвячених окремим постатям, що започаткував Григорій Васильович Самойленко. Є потреба у виданні серії антологій, присвячених окремим історичним етапам розвитку осередку. Така праця не матиме виключно містечкове значення, вона стане внеском у літературознавство загалом.

Про вплив історичної доби та ідеології на долю людини розповіла директорка Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою, членкиня Національної спілки журналістів України Н. Онищенко. Її виступ був присвячений новелістиці Йосипа Позичанюка в наукових розвідках професора Олександра Астаф'єва. Долі цих двох літераторів, які є вихідцями з ніжинського літературного гнізда, дуже подібні. Вони обидва походять з репресованих родин, цей факт позначився на їхньому подальшому житті. Перший став підполковником УПА, другий – патріотом та подвижником у справі відкриття для матерікової України імен діаспорних культурних діячів.

Процес літературної творчості в Ніжинському виші не припиняється й нині. З'являються нові імена, свіжі тексти. Так, Г. Токмань дослідила екзистенціальні смисли і фантастично-іронічну поетику мотиву смерті в оповіданнях Юрія Івановича. Автор творів – професор, доктор філологічних наук, завідувач кафедри української літератури, методики її навчання та журналістики Юрій Іванович Бондаренко. Він працює в жанрі химерної прози, творить нову історію гоголівського літературного гнізда, був модератором конференції.

Дарія БОБРИК

Овітниця Михайла Ломацького

Продовження. Початок у № 6 (104)

З 1944 року перебуваючи на еміграції, М. Ломацький у важких, несприятливих обставинах далеко від улюбленої Гуцульщини видав друком понад 20 книжок, деякі з них обсягом понад 300 сторінок. Сотні статей національно-патріотичної тематики М. Ломацького надруковані в еміграційних виданнях Західної Європи, Канади, США.

Ось список основних творів Михайла Ломацького, опублікований в альманасі «Гуцульщина» за 1986 р. у Торонто (Канада): «Національна свідомість», «Наша еміграція», «Українська культура», «Любов до Батьківщини», «На чисті води», «Українське вчителство на Гуцульщині», «Верховино, світку ти наш» (у двох частинах), «Нариси з Гуцульщини», «Бескидом зеленим», «Країна чарів і краси», «Гомін гуцульської давнини», «У горах Карпатах», «По той бік Чорногори», «Опришківське гніздо», «Заворожений світ», «Із гір Карпат», «Поділля – спомини з минулих літ», «В Чорногорі – містерія Свято-Іванівської ночі», 9 відслон, музика А. Гнатишина; «У зеленому Бескиді», п'єса на 4 дії – УПА в Карпатах – Чорногорі.

Залишив готові до друку «Гуцульські оповідання» та «Альбом української ноші», подальша доля яких невідома.

Фрагменти деяких із названих творів були підготовлені до друку незабутнім Ігорем Пелипейком і вперше опубліковані в Україні окремою книгою під назвою «Гуцульський світ» стараннями видавця Михайла Павлюка (чотирма виданнями, загальним накладом чотири з половиною тисячі примірників).

Дилогію «Заворожений світ» тисячним накладом 2014 року опублікував у львівському видавництві «Тиса» Олександр Масляник.

«Національна свідомість» – публіцистичний твір Михайла Ломацького, його було надруковано у Видавництві Співки української молоді в Лондоні 1952 року. Ця книга – гірко думки автора про національну самоідентифікацію українців, причини бездержавності та націонал-ренегатства. Автор вдається до широких прикладів, а деякі факти, ним наведені, настільки актуальні й упізнавані сьогодні, що робиться страшно: невже нам, українцям, так і не судилося мати свою державу й ми у власній меншовагарті маємо служити хіба що пішаками в руках чужих правителів. А українським політикам судилося лишень слухняно пересуватися тими ходами на політичній шахівниці, що визначені нашим північним сусідом у московській столиці?

М. Ломацький причини зради національних інтересів України вбачає, по-перше, у низькій національній свідомості народу, а по-друге, у лакействі, прагненні до збагачення, продажності тих, хто називає себе елітою, але готовий заради влас-

ної вигоди забути й про Вітчизну, і про народ, і про державність України та її безпеку.

Чи щось змінилося від того часу? Чи відчуває кожен з нас відповідальність за честь нації?

Наші діди, наші батьки – українські січові стрільці, воїни ОУН-УПА, прощаючись, вимовляли коротке слово: «Честь!». Воно було виявом внутрішньої готовності кожного за жодних обставин не втратити цієї шляхетної риси, святим кредо: безчестя страшніше за смерть!

Михайло Ломацький стверджує, що «тільки національно свідомою людиною вміє і хоче служити своєму народові безкорисно і жертвенно і віддати йому своє знання, свій труд і працю і в тому знайти для себе найвище вдоволення, радість і вітху».

Наталія та Михайло Ломацькі. 1907 р., Коломия

Цього життєвого заповіту він дотримувався усе своє життя. На еміграції часто виступав перед українцями, дописував до багатьох часописів, переймався долею української інтелігенції, що опинилися на чужині, гаряче благав не втратити українського духу, національної пам'яті, рідної мови, передати цей скарб своїм дітям та онукам. Почав освітню працю, як писав у листах до С. Салика, «щоб Україна не спала».

Стійко терпів нужду й скруту, довго поневірявся по таборах для залишенців в Австрії, Німеччині, не отримав дозволу на виїзд в Америку, опинився в домах

для перестарілих у Мюнхені, Фройденштадті. Часто голодував, мерзнув у неопаленій кімнаті, не мав коштів навіть на найнеобхідніше – плащ, черевики, сорочку. Однак попри це працював і працював без упину. Кожний зароблений чи отриманий від друзів гріш тратив лише на видання книжок.

«Коли я вислав йому більшу суму грошей за розпродані його книжки і просив, щоб ними рятував своє здоров'я, – згадує С. Салик, – то він відписав, що всі гроші передав друкарні «Логос» у Мюнхені за друк нової книжки».

Він дуже змарнів, висох. Дістав від знайомих прізвисько «український Ганді» і гірко віджартовувався: «Ганді мав хоч козу, а я її не маю». Подиву й шани гідна жертвна праця великого будителя нашої національної пам'яті, скромного гуцульського вчителя початкової школи, який прожив усе своє життя з Україною в серці. Помер М. Ломацький 24 жовтня 1968 року у Фройденштадті з вірою, що «великий воскресний день для нашого народу прийде, бо мусить прийти!»

Не зрадьмо ж і ми цю його вистраждану віру.

Аделя ГРИГОРУК,
членкиня НСТУ та НСЖУ, заслужена
працівниця освіти України

Українець року в Росії

Таке визнання керівник Нижньокамської національно-культурної автономії «Українське товариство "Вербиченька"» (Республіка Татарстан) Євген Вікторович Савенко отримав у номінації редакції сайту українців у Росії «Кобза» за 2020 рік.

Його багаторічне самовіддане служіння українській діаспорі проявилось в яскравому лідерстві в українській регіональній організації протягом багатьох років, в увіковічненні пам'яті історичних діячів, у публікаціях, відкритті меморіальних дощок, в активній дослідницькій та архівній діяльності, передачі документів в архіви України.

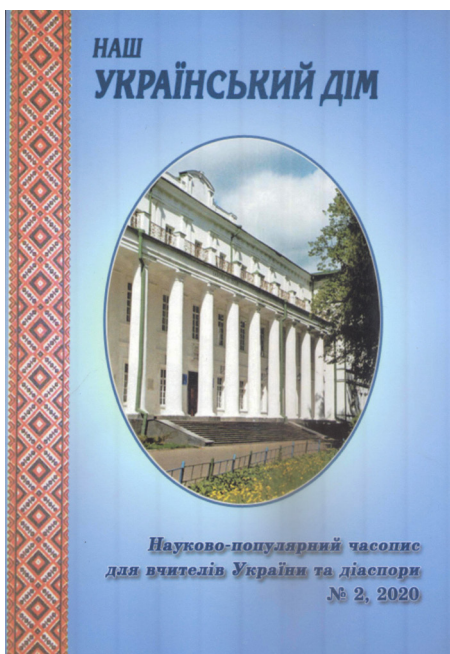
Щиро вітаємо постійного автора наших видань. У журналі «Наш український дім» (№ 2, 2020 р.) опублікована його ґрунтовка розвідка «Золотий голос і золоте серце (До 120-річчя І. С. Козловського)».

Бажаємо міцного здоров'я та подальших успіхів.

ВИДАННЯ

Від Сквороди до Олени О'Лір

Науково-популярний часопис «Наш український дім», заснований Центром гуманітарної співпраці з українською діаспорою НДУ імені Миколи Гоголя, за 13 років став близьким і необхідним для вчителів в Україні і зарубіжжі. Адже він знайомить усіх з нашою історією, давньою і сучасною, культурними здобутками.

У випуску № 2 за 2020 рік, що вийшов друком у видавництві Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, у розділі «Українознавство» член-кореспондент НАН України, ди-

ректор Інституту Івана Франка НАН України Євген Нахлік досліджує преромантичний характер філософії Григорія Сквороди. За І. Франком, Г. Скворода є «оригінальним типом письменника-мандрівця, що, подібно до свого сучасника Жана-Жака Руссо, усім своїм життям проповідує відречення від гідностей і почесей світу, від ученої чи урядової кар'єри і поворот до найпростішого, ніби природного життя». Суголосними з ним є герої й автори наших публікацій.

Книгу «Іларіон Косенко. У вирі інформаційної боротьби (вибрані статті та матеріали)» заслужена журналістка України Ганна Антипович називає зброєю для перемоги в нинішній інформаційній війні, що веде проти України Росія. Адже це видання не тільки знайомить з мало відомою широкому загалу постаттю видатного діяча УНР, соратника Симона Петлюри, а й називає способи такої перемоги.

Повчальним для сучасників може бути й досвід українських емігрантів повоєнної доби. Їхні друковані видання досліджує на архівних матеріалах Великої Британії доктор філологічних наук, професор Микола Тимошик. Це один з розділів його книг про історію національної журналістики та книговидавництва на чужині.

Новелістика Йосипа Позичанюка, випускника нашого вишу й активного учасника УПА, поема Віри Вовк

«Гріх святости», що їх репрезентують Олександр Астаф'єв і Ольга Смольницька є тією українською патріотичною лампадою, що ми її передаємо від батьків до синів. Так вважає кандидатка фізикоматематичних наук, почесна професорка ТНЕУ Ольга Збожна, котра розповідає про таємні товариства української молоді наприкінці XIX століття.

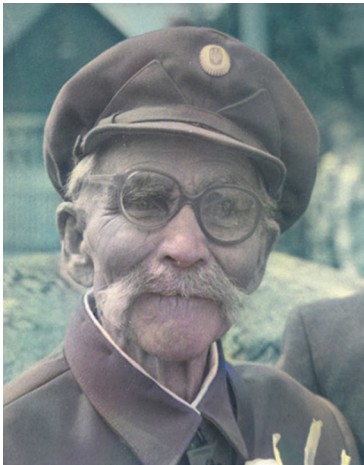
А ще додамо до цього списку прекрасну позачасову прозу Миколи Кравчука, українськомовні переклади шотландських історичних балад Ольги Смольницької та Олени О'Лір, що надруковані в останньому розділі нашого часопису «Проза, переклади, рецензії».

Редакція часопису «Наш український дім» запрошує всіх охочих надсилати нам свої науково-теоретичні розвідки в галузі українознавства, методичні матеріали для шкільництва, статті, присвячені вивченню питань історії України, громадської та політичної діяльності українців за кордоном.

Читайте нас за покликанням <http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/tsentr-gumanitarnoji-spivpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/pravila-oformlennya-ta-podannya-rukopisiv-do-chasopisu-nash-ukrajinskij-dim> і в паперовому варіанті в бібліотеці університету.

Надія ОНИЩЕНКО,
відповідальна редакторка

Крутянські кіборги 1918

Матвій Данилюк

Тільки-но червоні зблизились на віддаль пострілу, ми їх привітали сильним огнем чотирьох сотень і шістнадцяти кулеметів», – такий спомин про бій під Крутами залишив Аверкій Гончаренко – командувач українських частин.

29 січня 2021 року з нагоди 103-ї річниці бою біля станції Крути відбулися заходи на місці події. Ніжинська делегація в складі: ректора Олександра Самойленка, викладачів, працівників та студентів Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, представників влади, науковців, громадських активістів узяла участь в урочистостях. Також вшанувало пам'ять Героїв Крут духовенство Чернігівської єпархії ПЦУ на чолі з архієпископом Чернігівським і Ніжинським Євстратієм, було відправлено заупокійну літію.

У слові до присутніх Євстратій Зоря звернув увагу на необхідність збереження історичної пам'яті: «Понад сім десятиліть нам нав'язували думку про зрадників, як наших героїв, а справжніх героїв подавали як зрадників. Шанували більшовицьких заколотників із заводу «Арсенал», пам'ятник яким досі стоїть неподалік Аскольдової могили, а пам'ять про Героїв Крут, як і про інших борців за волю і незалежність України, намагалися витравити. Але правда перемогла, як і перемогла справа, за яку боролися і гинули крутянці – більшовицька імперія згинула, а незалежна Україна є і буде!» – зазначив архієпископ.

У спадок від радянської колоніальної влади СРСР нам залишилося немало міфів та перекручень тих чи інших подій, потреба розвінчання цих вигадок існуватиме допоки в них будуть вірити наші громадяни. Формувати національну свідомість необхідно змалку – це найліпший превентивний метод у боротьбі з манкуртством. Наприклад, директорка ЗДО № 13 Наталія Примушко сис-

Крути! Крути! Мужність і посвята,
вірність, що міцніша понад смерть.

Богдан-Ігор Антонич

«В ніч з 26 на 27 січня я мав розмову по прямому дроту з Муравйовим. Його вимога у формі наказу звучала так: «Піриготовіться к встрече набедааноснай краснай армії, піриготовіть абеда. Заблужденія юнкероф працяю, а афіцероф всьоравно расстреляю». Я відповів, що до зустрічі все готове. Передні частини червоних, ідуци в зімкнених колонах, очевидно, були певні нашої втечі...

тематично організовує патріотичні заходи. Так 29 січня в садочку відбувся, тематичний день «Вшанування Героїв Крут». Діти переглянули відеоролики, вражаючі ілюстрації й виготовили символічну Свічку пам'яті Героям у лавровому вінку з червоними маками. Наталія Миколаївна, зауважує: «Знову і знову переконуєся, що сила й ефективність національно-патріотичного виховання малих українців, визначається тим, наскільки глибоко ідея Батьківщини, її захисту, проникає в духовний світ дошкільника, громадянина, наскільки глибоко він бачить світ і самого себе очима патріота. Нам, дорослим, варто сприяти становленню нації».

Цьогоріч виповнюється 130 років від дня народження ніжинця Осипа Твердовського, який зі своїм старшим братом організував у рідному місті військовий відділ та разом зі студентським куренем брав участь у боях під Крутами. Опісля він продовжив боротьбу проти московських окупантів, зокрема на панцирному поїзді «Помста». Як зазначає Іван Чолій, більшовики готові були віддати чималу винагороду за голову Твердовського. Емігрувавши в Люксембург, пан Осип, окрім тяжкої фізичної праці для прожитку, спільно з паном Чубом організував там відділ ОУН.

Незалежно нашу державу побачив лише один учасник бою під Крутами – Матвій Андрійович Данилюк. Він помер 1994-го на 103-му році життя. Однак боротьба за Україну продовжується й нині. Володимир Ішук, правнук Матвія Андрійовича, загинув 26 серпня 2014 року під Іловайськом, захищаючи державний суверенітет та територіальну цілісність України. Його посмертно нагородили орденом «За мужність» III ступеня.

Нині учасників бою під Крутами називають першими кіборгами, порівнюючи їхній подвиг з обороною Донецького аеропорту, яка тривала з 28 вересня 2014 до 22 січня 2015 року. У Меморіальному комплексі «Пам'яті героїв Крут» є експозиція присвячена вже сучасній російсько-українській війні, яка свідчить, що бій на станції Крути це не давно забута минувшина.

Дарія БОБРИК

Фото Віктора Кошмала

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво № 352-24ПР, серія ЧГ, від 6 березня 2007 року
Р/р 31253365108946 НДУ ім. М. Гоголя код 02125668 ДКСУ м. Київ МФО 820172
(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:

Онищенко Н. П., редакторка,
Бойко О. Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О. В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Михед П. В., докт. філол. наук, проф.,
Самойленко Г. В., докт. філол. наук, проф.
Макет, верстка та коректура – Бобрик Д. М.

Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці
з українською діаспорою, кімната 210
вул. Графська, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
diaspora@ndu.edu.ua
<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/tsentr-gumanitarnoji-spiivpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/vidannya-ukrajinskij-dim>